

УДК 332.37.336.011

Наукові підходи щодо визначення поняття консолідації земель сільськогосподарського призначення

Андрій ПОПОВ,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри
управління земельними
ресурсами та кадастру
Харківського національного
аграрного університету
ім. В.В. Докучаєва

Проведено теоретичний аналіз понять «консолідація земель» та «консолідація земель сільськогосподарського призначення» у вітчизняній літературі, спираючись на європейський досвід. Досліджено понятійно-категоріальний апарат консолідації земель сільськогосподарського призначення, а саме таких понять як «земля», «землі», «земельна ділянка», «сільськогосподарське призначення», «консолідація». Обґрунтовано, що в аспекті наукового дослідження зазначеного явища слід розуміти та досліджувати його як консолідацію земельних ділянок сільськогосподарського призначення. Подано власне розуміння поняття «консолідація земель сільськогосподарського призначення».

Ключові слова: консолідація земель, сільськогосподарське призначення, земля, земельна ділянка.

Постановка проблеми

Останнім часом у землевпорядній, економічній, екологічній та правовій літературі все частіше згадується поняття «консолідація земель сільськогосподарського призначення». Але на сьогодні в Україні не існує єдиної думки щодо розуміння цього поняття, необхідності та користі від проведення консолідації, її впливу на ведення сільськогосподарства та соціально-економічну ситуацію в аграрному секторі. Загальновідомо, що чіткі визначення понять дозволяють уникати колізій, суперечливостей, прогалів у сфері регулювання земельних відносин. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне детальніше зупинитися на сутності консолідації земель сільськогосподарського призначення та визначити найбільш прийнятний підхід до розуміння цього поняття.

Аналіз наукових досліджень і публікацій

Науковою базою щодо вивчення та дослідження розуміння поняття консолідації земель стали праці В. Є. Данкевича, П. Ф. Кулиничка, А.Г. Мартина, А. М. Мірошніченка, Л.В. Ткачук, А.М. Третьяка, А.М. Шворака та інших науковців.

Метою статті є визначення найбільш раціонального підходу до розуміння консолідації земель взагалі та, враховуючи особливості земель сільськогосподарського призначення, дати власне визначення поняттю «консолідація земель сільськогосподарського призначення».

Виклад основного матеріалу

Передусім виникає потреба у з'ясуванні понять «земля», «землі», «земельна ділянка», «сільськогосподарське призначення», «консолідація». У сучасному земельному законодавстві ці поняття або не визначаються взагалі, або визначаються не повно. В теорії земельних відносин та земельного права питання щодо співвідношення цих понять усе ще залишаються дискусійними і немає єдності у їх визначенні, а це призводить до виник-

нення проблем пов'язаних з використанням цих понять.

У Конституції України і Земельному кодексі України (далі — ЗК України) визначення поняття «земля» не надається, що, на нашу думку, негативно впливає на регулювання земельних відносин в цілому і розвитку консолідації земель сільськогосподарського призначення зокрема. Саме тому поняття «земля» визначається через різні ознаки.

Правове визначення поняття міститься у Законі України «Про охорону земель», де «земля» визначається як поверхня суші з ґрунтами, корисними копалинами та іншими природними елементами, що органічно поєднанні та функціонують разом з нею [1, ст. 1]. Тобто, на законодавчому рівні поняття землі розглядається суто з природних властивостей як природний ресурс.

По-іншому розглядає землю Державний стандарт 26640-85 «Земля. Терміни і визначення», який формулює поняття «земля» як «найважливішу частину навколишнього природного середовища, яка характеризується простором, рельєфом, ґрунтовим покривом, рослинністю, надрами, водами і є головним засобом виробництва у сільському господарстві, а також просторовою базою для розміщення галузей народногосподарства» [2, с. 2].

Поняття «земля» залежно від контексту використовується в багатьох значеннях: у загальному спектрі природничих наук (як планета, суходіл, ґрунт), економічних наук (як засіб праці, основний засіб виробництва та просторовий операційний базис в сільському господарстві), юридичних і соціальних наук (цільове призначення, форми власності, правовий режим використання земель та ін.), екологічних наук (як складова навколишнього природного середовища та умова життєдіяльності людини). В межах одного розуміння можуть існувати різноманітні підходи до наповнення поняття «земля» конкретним змістом [3, с. 16].

Загалом усі визначені поняття «земля» є прийнятними в землепорядній, економічній, екологічній та правовій літературі. Водночас необхідно зауважити, що в законодавстві також не існує чіткого розмежування понять «земля» — «землі». Наприклад, Конституція України використовує поняття «земля» [4, ст.ст. 13, 14], а в ст. 2 ЗК України для визначення об'єкта

земельних відносин застосовується поняття «землі», і визначається правовий режим «земель». Глава 27 Цивільного кодексу України застосовує поняття «земля» і «земельна ділянка» як синоніми. Проте у ЗК України та у Законі України «Про Державний земельний кадастр» ці поняття не розглядаються як тотожні, у Законі України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» ці поняття розглядають як нерухоме майно.

Поняття «землі», з позиції об'єкта земельного та екологічного права, означає «органічний компонент екосистеми, не вилучений з довкілля, який тісно взаємодіє з іншими природними об'єктами (водами, лісами, атмосферним повітрям тощо)» [5, с. 236]. Погоджуємося з А. М. Мірошніченком та Р. І. Марусенком [6], що поняття «землі» може бути істотно конкретизоване й уточнене на підставі законодавчого визначення земельної ділянки.

Аналізуючи згадані вище положення законодавства та існуючі підходи в науці земельного права, поняття «земля» нами вживається як земля поверхня та необхідний простір над та під нею на висоту та глибину, потрібний для використання відповідної земельної ділянки за цільовим призначенням (у тому числі її забудови), включаючи ґрунтовий покрив у межах цього простору.

У теорії земельного права та законодавстві відстоюється думка [3], що «земля» та «земельна ділянка» співвідносяться як ціле та частина. Іншими словами, земля виступає загальним об'єктом земельних правовідносин, а земельна ділянка — безпосереднім, як індивідуально визначена частина території землі. Це означає, що земельна ділянка належить до більш загального поняття «земля», яка здатна ділитися на частини (ділянки) і виконувати відповідну функцію.

Як показує європейський досвід щодо проведення консолідації земель, процес консолідації передбачає перерозподіл земель, поділ та об'єднання земель, зміну землевласників і землекористувачів, укладання договорів обміну та продажу (викупу) земель, видачу нових документів на право власності та користування, а відповідно і нову ідентифікацію предмету цих договорів і документів тощо. Отже, щоб виступати об'єктом будь-яких правовідносин певний об'єкт матеріального світу повинен задовольняти потреби людей. Земля як природний ресурс надає цю можливість в силу своїх природних властивостей і вимагає визнати її об'єктом господарювання, земельних, цивільних та інших правовідносин.

Втім, щоб перебувати в цивільному обороті та виступати предметом договорів та документів, що посвідчують право володіння та користування, земля як природний ресурс зобов'язана мати певні індивідуалізовані ознаки. Це дасть можливість ідентифікувати об'єкт шляхом виокремлення характеристик, що відрізняють його від інших об'єктів.

Відповідно до такого підходу у ст. 79 ЗК України дається визначення земельної ділянки як частини земної поверхні з установленними межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами. Отже, індивідуалізовані ознаки або ознака дискретності встановлюється лише в результаті визначення і встановлення меж об'єкта. З урахуванням цього, земля в цілому як природний об'єкт та природний ресурс об'єктивно не може мати ознаку дискретності (індивідуальності). Навіть просторова її обмеженість не надає їй індивідуалізованої ознаки, оскільки земля в цілому є основою життєдіяльності всіх осіб, які проживають на території певної країни і має винятково публічно-правове значення. Таким чином, земля як природний ресурс

автоматично виключається з числа об'єктів земельних і цивільних прав. На нашу думку, з цього приводу К. І. Скловський влучно зазначає, що встановлення меж (поряд із місцезнаходженням) є не тільки засобом індивідуалізації земельної ділянки, але й способом створення самого об'єкта права [7, с. 276].

Визначальними ознаками, що індивідуалізують земельну ділянку і визначають міру частини землі, яка відноситься до поверхні земельної ділянки, виступають її місце (адреса) розташування, площа (розміри) і межі (форма, план). У різних земельних ділянках можуть бути однакові площі або/та однаковий контур меж, проте не може бути двох однакових земельних ділянок, у яких усі три вказані ознаки збігаються [8, с. 56].

Таким чином, межа виступає невід'ємним атрибутом земельної ділянки, яка відокремлює її від інших частин земної поверхні. Межа земельної ділянки — це сукупність ліній, що утворюють замкнений контур і розмежовують земельні ділянки [9, п. 1.3]. Слід акцентувати, що далеко не завжди межі земельної ділянки точно встановлені на місцевості. Англійським дослідником П. Дейлом у 1976 р. була запропонована класифікація меж, яка зводиться до двох основних класів: фіксованих (закріплених) меж та загальних меж [8, с. 69]. Фіксована межа позначається математично точною лінією і межовими знаками — дерев'яними або бетонними стовпцями, металевими або виготовленими з особливо витривалого полімеру трубами. Загальна межа — це лінія, яку проведено на карті олівцем або рейсфедером, а на місцевості, як правило, збігаються з природними або штучними межами (об'єктами) (річками, струмками, лісосмугами, вулицями, шляхами, лінійними спорудами тощо).

Для того, щоб у реальній практиці можна було використовувати фіксовані або загальні типи меж земельної ділянки, для кожного конкретного випадку, вони і сфера їх застосування мають бути описаними і визначеними у відповідних нормативно-правових документах. Тим паче, що в Україні існують як фіксовані, так і загальні межі, але ні в теоретичному, ні в правовому відношенні вони не врегульовані.

Цільове призначення земельної ділянки — це використання земельної ділянки за призначенням, визначеним на підставі документації із землеустрою у встановленому законодавством порядку [10, ст. 1]. Зазначимо, що землі України поділяються на категорії на підставі цільового призначення окремих земельних ділянок, а в межах цільового призначення окремої земельної ділянки здійснюється певний вид її використання. Цільове призначення земельної ділянки, по суті, не враховує «природну властивість» земель, оскільки його встановлення є вольовим актом держави з метою контролю за раціональним використанням та охороною земель відповідно до суспільних інтересів.

Усі землі в межах території України за основним цільовим призначенням поділяються на дев'ять категорій земель, які мають особливий правовий режим. До однієї з них відносяться землі сільськогосподарського призначення.

Насамперед необхідно визначитися, що собою являють землі сільськогосподарського призначення як об'єкт консолідації земель. Відповідно до земельного законодавства України землями сільськогосподарського призначення визнаються землі, які надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, у тому числі інфраструктури оптових ринків сільськогосподар-

ської продукції, або призначені для цих цілей. Ми погоджуємося з висновком П. Ф. Кулиничя [11, с. 208] про те, що закріплене в Земельному кодексі України визначення поняття земель сільськогосподарського призначення є надто вузьким, суто виробничо-сільськогосподарським і не відображає всіх функцій даної категорії земель, які вони виконують у сучасних умовах розвитку суспільства.

При проведенні нами аналізу сутності земель сільськогосподарського призначення було встановлено, що структура цих земель має дві основні ознаки: фізичну й правову. Фізична ознака відображає те, як використовуються землі сільськогосподарського призначення в якості операційного засобу в аграрному виробництві, а правова ознака — хто і з якою метою (для чого) використовує земельні ділянки сільськогосподарського призначення.

Початкове латинське слово «консолідація» («consolidatio») складається з двох: «con» — що означає «спільно, разом» і «solid» — перекладається як «цілий». Суть підсумкового поняття полягає в об'єднанні, згуртуванні чогонебудь. Загальний сенс слова «консолідація» завжди містить у собі значення, що передбачає якість поєднання, з'єднання, зміцнення розрізнених частин. Слід врахувувати, що консолідація — це абстрактний характер поняття, оскільки воно визначає одну з ознак конкретного поняття, а тому не може використовуватися без нього. Іншими словами, консолідацію можна розглядати як певний процес, сутність якого полягає в об'єднанні окремих частин або елементів у єдине ціле. Тому залежно від того, що собою являють ці складові, і буде визначатися сфера застосування слова. Наприклад, значення цього поняття суттєво відрізняється у словосполученнях «консолідація земель», «консолідація суспільства», «консолідація ринку», «консолідація законодавства» тощо.

Слід звернути увагу на те, що в літературі, у тому числі й в законодавстві, переважно поняття «земля» підміняє поняття «земельна ділянка». Наприклад, нерідко можна зустріти терміни «оренда землі» замість «оренда земельної ділянки», «купівля-продаж землі» замість «купівля-продаж земельної ділянки» тощо. Відмічаючи формальну некоректність таких висловів, слід визнати, що нині вони є усталеними і викоренити вживання поняття «земля» та «земельна ділянка» як синонімів навряд чи вдасться. Повністю підтримуємо твердження А. М. Мірошніченка [3, с. 15], що слід чітко усвідомлювати, в яких випадках поняття «земля» вживається у своєму «основному» розумінні, а в яких — у розумінні «земельна ділянка». Це стосується і нашого випадку. Під поняттям «консолідація земель сільськогосподарського призначення» ми розуміємо «консолідація земельних ділянок сільськогосподарського призначення».

Л.В. Ткачук розглядає консолідацію земель як інтегровану систему заходів з організації території землекористувань (землеволодінь) через об'єднання роздрібнених земельних ділянок у компактні масиви, створення правових та інституційних механізмів щодо уникнення фрагментації земель, а також природоохоронних заходів, здійснення необхідних поліпшень для агроформувань, зокрема, заходів ведення боротьби з ерозією та поліпшення природних ландшафтів, що базуються на засадах раціональності та економічності ефективності [12, с. 12].

На думку П. Ф. Кулинич, під консолідацією земель як правовою категорією слід розуміти врегульовану нормами земельного та деяких інших галузей права діяльність суб'єктів земельних відносин, спрямовану на формування оптимальних за розмірами, іншими виробничими характеристиками та природно-екологічними

критеріями земельних ділянок та землеволодінь, які створюють для суб'єктів прав на них сприятливі передумови для ведення прибуткового виробництва сільськогосподарської продукції, збереження і підвищення родючості сільськогосподарських угідь, екологічної стійкості сільських територій і агроландшафтів, а також підвищення якості сільських територій як місця проживання людини [13, с. 190].

Вище згадані науковці дають широке поняття консолідації земель, що охоплює усі категорії земель, але водночас звужуючись на основній проблематиці ефективності ведення сільськогосподарського виробництва. Ми погоджуємося з тим, що консолідація може охоплювати землі всіх категорій. Проте, на нашу думку, не слід у цьому випадку виокремлювати за мету лише розвиток сільських територій та ефективності сільськогосподарської діяльності, оскільки консолідація земель може проводитися і на території населених пунктів [14, с. 190]. Такі розвинені країни як Японія, Німеччина, Швеція, Фінляндія, Австралія, Південна Корея та Туреччина є яскравими представниками, що широко використовують механізм консолідації земель при плануванні та розвитку населених пунктів [15, с. 398]. Звісно, що така консолідація проводиться на інших засадах і має інші завдання порівняно з консолідацією земель сільськогосподарського призначення.

Зважаючи на те, що консолідація земель, по суті, є одним із видів землевпорядних робіт, що здійснюються на місцевих рівнях (встановлення або зміна меж земельних ділянок, поділ земельних ділянок, їх об'єднання, обмін земельними ділянками, створення нових та впорядкування існуючих землеволодінь і землекористувань, еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь тощо), А. М. Третяк під кон-

солідацією земель сільгосппризначення розуміє формування за допомогою землеустрою оптимальних за розмірами, конфігурацією та іншими складовими елементами раціонального землекористування, узгодженого з раціональним використанням водних, рекреаційних, природозаповідних, трудових та інших сільських ресурсів [16].

Інші землевпорядники-економісти — А. Мартин і О. Краснолуцький розглядають консолідацію земель як девелопмент сільськогосподарської нерухомості (від англ. development — розвиток) — діяльність, спрямовану на покращення та удосконалення земельних ділянок сільськогосподарського призначення та пов'язаної із ними іншої нерухомості з метою підвищення їх вартості. Вони зазначають, що цей процес може бути самостійним видом бізнесу (посередницька та інжинірингова діяльність на ринку нерухомості), що передбачатиме надання групі власників територіально розосередженої сільськогосподарської нерухомості певної сукупності консалтингових та проектно-вишукувальних послуг, що спрямовані на формування агротехнологічно-цілісних земельних масивів, ефективність використання яких у сільськогосподарському виробництві буде вищою ефективністю [17].

Проектом Закону України «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» встановлено, що консолідація земель сільськогосподарського призначення — це комплекс організаційних, правових, землевпорядних та інших заходів, що полягає в економічно обґрунтованому об'єднанні землевласниками та землекористувачами земельних ділянок і земель сільськогосподарського та несільськогосподарського призначення у єдині земельні масиви, місце розташування, розміри, конфігурація та склад угідь яких забезпечують стале землекористування» [18, ст. 1].

Висновки

Розглядаючи термінологію, а саме поняття «консолідація земель сільськогосподарського призначення», за відсутності правового поля та великої кількості думок щодо її розуміння й регулювання, на сьогодні можна встановити лише більш чи менш установлене застосування цього поняття в певному контексті, оскільки не виключено, що згодом розуміння цього поняття буде іншим. Аналізуючи наведені вище поняття та окремі, на нашу думку, недоліки у розумінні консолідації земель, ми спробуємо сформулювати своє власне визначення. Під консолідацією земель сільськогосподарського призначення слід розуміти (в першу чергу) заходи із землеустрою щодо регулювання структури прав власності шляхом координації дій між власниками та користувачами земельних ділянок сільськогосподарського призначення з метою формування сталого сільськогосподарського землекористування. Заходи землеустрою та стале сільськогосподарське землекористування ми розуміємо відповідно до визначень, закріплених у ст. 1 Закону України «Про землеустрій». Поняття «земельна ділянка» нами розуміється як частина землі із визначеними межами, місцем розташування, відповідним простором та визначеними щодо неї правами. На нашу думку, цілком логічно розглядати земельні ділянки і розташовані на них житлові будинки, будівлі або споруди як одну нерухому річ.

Можна із впевненістю стверджувати, що на сучасному етапі еволюційного розвитку земельних відносин в Україні питання консолідації земель сільськогосподарського призначення є принципово новими і потребують створення ефективного механізму щодо їх регулювання і запровадження.

Література

1. Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 р. № 962-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — №39, ст. 349.
2. Государственный стандарт Союза ССР. Земли. Термины и определения. ГОСТ 26640-85 // Издание официальное. — М.: Издательство стандартов, 1989. — 565 с.
3. Мірошніченко А. М. Земельне право України: підручник. — 3-тє видання, допов. і перероб. — К.: Алерта, 2013. — 512 с.
4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — №30, ст. 40.
5. Елькін С. В. Юридична природа ландшафту в контексті співвідношення дефініцій «земля», «землі», «земельна ділянка» [Текст] / С. В. Елькін // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». — 2010. — Том 23 (62). — № 1. — С. 231-238.
6. Мірошніченко А. М., Марусенко Р. І. Науково-практичний коментар до Земельного кодексу України, 5-те видання, змінено і доповнено. — К.: Алерта, 2013. — 544 с.
7. Скловский К.И. Применение законодательства о собственности и владении. Практические вопросы. — М.: Статут, 2004. — 365 с.
8. Управління земельними ресурсами. Т. 3. Кадастрова діяльність та інформаційні системи / А.С. Попов, А.О. Луньов, С.Г. Могильний, Д.Ю. Гавриленко, А.А. Шоломицький. — Донецьк: УНИТЕХ, 2012. — 445 с.
9. Про затвердження Інструкції про встановлення (відновлення) меж земельних ділянок в натурі (на місцевості) та їх закріплення межовими знаками: Наказ Державного комітету України із земельних ресурсів за № 376 від 18.05.2010 р. / Офіційний вісник України від 29.06.2010. — 2010 р., № 46, стор. 251, стаття 1519, код акту 51564/2010.
10. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 № 858-IV (із змінами від 27.06.2015 р.) / Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 36, ст. 282.
11. Кулинич П. Ф. Питання та юридичні ознаки земель сільськогосподарського призначення / П. Ф. Кулинич // Часопис Київського університету права. — 2009. — № 2. — С. 204-209.
12. Ткачук Л.В. Консолідація земель: ефективне використання та охорона в умовах трансформації земельних відносин: [монографія] / Л.В. Ткачук. — Львів: Вид-во Львівського НАУ, 2009. — 249 с.
13. Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: [Монографія] / П. Ф. Кулинич. — К.: Логос, 2011. — 688 с.
14. Попов А. С. Зміст консолідації земель у межах населених пунктів / А. С. Попов // Вісник Львівського НАУ: економіка АПК. — Львів: Львів. нац. аграр. ун-т, 2012. №19(2). — 289 с. — С. 146-151.
15. Попов А. С. Досвід консолідації земель населених пунктів у Японії / А. С. Попов // Теоретичні основи і практичні аспекти використання ресурсоощадних технологій для підвищення ефективності агропромислового виробництва і розвитку сільських територій: матеріали Міжнародного науково-практичного форуму, 18-21 вересня 2012 року. - Львів, 2012. - С. 397-401.
16. Третяк А. М. Теоретичні основи землеустрою / А. М. Третяк. — К.: ІЗУ УААН, 2002. — 152 с.
17. Мартин А., Краснолуцький О. Консолідація земель сільськогосподарського призначення в Україні: механізм здійснення [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zsu.org.ua/andriy-martin/92-2011-06-14-08-46-34>
18. Про об'їзди земель сільськогосподарського призначення: проект Закону України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://land.gov.ua/zakonotvorchadii/569.html>

НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ПОНЯТИЯ КОНСОЛИДАЦИИ ЗЕМЕЛЬ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО НАЗНАЧЕНИЯ

Попов А. С.

Проведен теоретический анализ понятий консолидации земель и консолидации земель сельскохозяйственного назначения в отечественной литературе опираясь на европейский опыт. Сделано исследование понятийно-категориального аппарата консолидации земель сельскохозяйственного назначения, а именно таких понятий как «земля», «земли», «земельный участок», «сельскохозяйственное назначение», «консолидация». Обосновано, что в аспекте научного исследования указанного явления следует понимать и исследовать его как консолидацию земельных участков сельскохозяйственного назначения. В статье приводится собственное понимание автора консолидации земель сельскохозяйственного назначения.

Ключевые слова: консолидация земель, сельскохозяйственное назначение, земля, земельный участок.

* * *
Попов Андрей, кандидат экономических наук, доцент кафедры управления земельными ресурсами и кадастра Харьковского национального аграрного университета им. В. В. Докучаева, porov_andriy@knau.kharkov.ua

THE SCIENTIFIC APPROACHES TO DEFINITION OF AGRICULTURAL LAND CONSOLIDATION

Popov A.

The theoretical analysis of the concepts of land consolidation and agricultural land consolidation in the domestic literature based on European experience are presented. The conceptual-categorical apparatus of agricultural land consolidation including such concepts as «land», «lands», «land parcels», «agricultural purpose», «consolidation» is examined. It is proved that in scientific research aspect the agricultural land consolidation phenomena should be recognized as consolidation of agricultural land parcels. In the article the author's own understanding of the agricultural land consolidation are stated.

Keywords: land consolidation, agricultural land, land, land parcel.

* * *
Andriy Popov, PhD, Associate Professor of land management and cadastre department at Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchayev, porov_andriy@knau.kharkov.ua